

De quan, com i per què un escriptor fa nosa — En record de Robert Ferrer

quaderndelesidees.press/de-quan-com-i-per-que-un-escriptor-fa-nosa-en-record-de-robert-ferrer/

March 1, 2017

Imatge: “La meva arma són les paraules”. Exposició del col·lectiu Starter al Casal Pere Quart, setembre 2016. Fotografies d’Almudena Conesa.

“Un dia del mes passat em trobava al meu estudi fent a la sinya de la traducció de torn, quan de cop sona el telèfon: eren quarts de dues de la matinada. A l’altra banda del fil hi havia en Castellet que em donava la notícia, i l’Espriu, i en Fuster. Era —sembla— fatal i ineluctable, que diria en Pla”.¹

Una nit d’octubre de 1959 Josep M. Castellet telefonava a Joan Oliver a hores intempestives per comunicar-li que havia guanyat el Premi Ausiàs March de poesia pel llibre *Vacances pagades*, que amb els anys s’ha convertit, segurament, en el poemari més conegut, reeditat i citat de Pere Quart. Joan Oliver estava a punt de fer seixanta anys, treballava pels descosits en un grapat de feines més o menys literàries —traduccions, correccions, redacció— que li aportaven uns beneficis escanyolits, i bregava, com molta altra gent, per mantenir les constants vitals del país. Tot això pot resseguir-se a *Diàleg epistolar il·lustrat (1959-1982)*, les cartes que van intercanviar-se amb Joaquim Molas.

Després d’una postguerra letàrgica, als anys cinquanta havien començat a covar-se algunes iniciatives que vertebrarien, a poc a poc i amb tota mena de mancances, la vida cultural: revistes, premis, crítica, empreses editores, etc., al marge de les quals la literatura no pot existir com a activitat pública i social. De fet, amb *Vacances pagades* Oliver va encetar una etapa nova en la trajectòria d’escriptor.

El 1957, dos anys abans d’aquella trucada de Castellet anunciant-li el premi per a *Vacances pagades*, havia començat a treballar en l’edició espanyola del *Diccionario literario de todos los tiempos y de todos los países*, el Bompiani, a l’editorial Montaner y Simón. Aquesta feina va suposar-li una mínima regularitat i seguretat econòmiques, i va posar-lo en contacte amb alguns joves que començaven a participar en diverses tasques culturals que, vistes amb perspectiva, van tenir un paper no gens menor en el despertar lent i lleganyós del panorama cultural dels anys seixanta (*Serra d’Or*, Edicions 62). Pel que fa a la poesia, Pere Quart representava l’exponent més clar, l’exemple més transparent, de l’escriptor compromès, en part perquè era un dels pocs referents que, provinents

d'aquell món cultural bulliciós i riquíssim de la preguerra, adoptava una actitud de resistència inequívoca. I és que la gran figura que marcava una continuïtat més sòlida amb l'època prèvia a la guerra, Carles Riba, havia mort el mateix any en què Pere Quart escrivia *Vacances pagades*, el 1959.

Al llibre *Poesia catalana del segle XX* (1963) Joaquim Molas i Josep M. Castellet van donar forma teòrica al tipus de poesia que, des de feia uns anys, conreaven alguns escriptors (l'hegemonia masculina en la poesia dels cinquanta i seixanta és aclaparadora). L'etiqueta que van escollir els crítics per referir-se a aquest corrent va ser la de «realisme històric», que era l'adaptació d'allò que en la poesia en espanyol i de la mà d'autors com Gabriel Celaya, Miguel Hernández i Blas de Otero s'havia anomenat «poesía social» i que, al seu torn, seguia les línies generals de la poesia que a França o a Itàlia havien conreat, des de finals dels anys trenta, els autors propers al comunisme i a l'antifeixisme². Contraposada al que Francesc Vallverdú anomenava «poesia-misteri», la poesia de tall realista i intenció política era vista, a finals dels cinquanta i principis dels seixanta, com una necessitat per a la modernització de la literatura catalana. Per a aquest propòsit, la claredat del llenguatge i de la interpretació del text es convertien en una prioritat, ja que el poema s'entenia com una eina d'incidència i transformació social.

En el cas de Joan Oliver, el compromís cívic i polític des de la condició d'escriptor no arrencava pas amb *Vacances pagades* ni començava als anys de la dictadura, sinó que era als orígens de la seva trajectòria, ja fos com a editorialista del *Diari de Sabadell*, o com a autor de *Les decapitacions*. Tot i així, aquesta voluntat d'intervenció social no havia d'hipotecar la qualitat i l'ambició literàries. Tal com argumentava a «Literatura de guerra», publicat el 1938, la preocupació de l'escriptor —s'entén: de l'escriptor antifeixista— pel context immediat i el seu compromís amb la realitat col·lectiva no havien de limitar l'obra literària a un producte merament circumstancial. En la conjuntura de la guerra i la revolució, la temptació oportunista era fer «un elogi demagògic de les primeres provatures d'un més equitatiu repartiment de la riquesa» o «una pintura incondicionalment favorable d'aquells mesos de justícia sanguinària». «Tots aquests fets — continuava Oliver— seran, a ben segur, objecte de llur especulació literària; però transformat tot en matèria artística, en valors humans, sense baixes concessions a la política de partit, extraient d'aquest tros d'història bategant part de la immensa riquesa ètica i estètica que conté»³. Tot just esclatat el conflicte, Joan Oliver va ser president de

Imatge: “La meva arma són les paraules”.
Exposició del col·lectiu Starter al Casal Pere
Quart, setembre 2016. Fotografies d'Almudena
Conesa.

l'Associació d'Escriptors Catalans, la filial de la UGT que donaria lloc, l'any següent, al naixement de la Institució de les Lletres Catalanes.

“Vindràs per Nadal? En aquest moment entrem a la nit de Tots Sants.

Vaig a rosegar quatre castanyes i quatre panellets amb la família, tinc uns parents de fora a casa: la tradició és sagrada. Però mira on ens ha dut la tradició, la cèlebre tradició! Sort que un dia, tard o d'hora arribaran els Reis. Els Reis sempre arriben de l'Orient”.⁴

Feta de passada, la referència al Nadal i a la tradició, sembla només un apunt circumstancial de la carta. Amb un cop d'ull a l'obra tant de Joan Oliver com de Pere Quart, però, n'hi ha prou per veure que les referències al Nadal, als mites judeocristians, o a la figura de Jesús en la prosa, els poemes o el teatre no són poques, sinó tot al contrari. Segurament, un dels exemples més àgils i divertits d'aquest interès per les històries bíbliques és *Allò que tal vegada s'esdevingué* (1936), una reescriptura del mite d'Adam i Eva —al teatre europeu de principis del segle XX n'hi ha uns quants exemples— en forma de comèdia, que serveix per qüestionar els dos pilars de la societat burgesa: la família i el treball.

L'interès d'Oliver pel cristianisme —simultani al rebuig absolut a la institució de l'Església— no va desaparèixer en el context dels anys seixanta, i va arribar ben viu als últims textos de l'autor. Més enllà de la paròdia que en feia a *Allò que tal vegada s'esdevingué*, a *Vacances pagades* inclouïa poemes com «Bones festes», «Pregària de gener» i «Christmas», en què la celebració de Nadal donava peu a l'aspecte que, segurament, interessava més a l'autor: l'anàlisi i el qüestionament de la realitat des d'un punt de vista moral. A la base d'aquest qüestionament hi havia un esperit crític irreductible, una incomoditat perpètua, una curiositat voraç.

En un context aparentment tan poc propici al pensament amb certa perspectiva com era el de la guerra, Oliver contraposava als ideals «que sempre ens han fet somriure amb menyspreu i mai no hem admès com a base d'una moral: riquesa, èxit, luxe, compresos sota el nom genèric de *felicitat*», el bé, la bellesa i la veritat, objectius que, tot i que considerava inabastables, eren «dignes de refer indefinidament el gust de viure i el coratge dels homes com cal»⁵. Tot i el caràcter general d'aquest compendi de filosofia vital —i tot i el punt d'humor que conté— el text en què apuntava les reflexions era un programa clar de les idees socials i polítiques que defensava.

Encara que havia començat abans la seva carrera literària, va ser durant els anys de la República quan Oliver va projectar-se amb més força com a escriptor. Als mesos que van envoltar l'aprovació (pionera i profètica) de l'Estatut retallat de 1932, el *Diari de Sabadell*, del qual n'era director, va publicar alguns editorials molt crítics amb el govern espanyol, però també amb el peix al cove *avant la lettre* de la majoria de polítics catalans: «Segons ells, res no hi ha d'específicament distint entre la intransigència dels cabdills més extremats de l'imperialisme i la intransigència dels líders més purs del nostre moviment nacional. (...) Aquell que no pot percebre un trist matís que separi l'anhel de domini de l'anhel

*Imatge: “La meva arma són les paraules”.
Exposició del col·lectiu Starter al Casal Pere
Quart, setembre 2016. Fotografies d'Almudena
Conesa.*

*Imatge: “La meva arma són les paraules”.
Exposició del col·lectiu Starter al Casal Pere
Quart, setembre 2016. Fotografies d'Almudena
Conesa.*

de llibertat (...) és un mer arribista.»⁶ Tant abans del conflicte, com en plena guerra civil o a l'exili xilè, Oliver va mantenir la mateixa lucidesa que durant el transformisme i el pactisme de la transició va mantenir-lo amatent a tots i cadascun dels llençols que es perdien en aquella bugada d'aigües pútrides i conseqüències actualíssimes.

PEP SANZ DATZIRA

---

1. 1. Joan Oliver, Joaquim Molas, *Diàleg epistolar il·lustrat* (1959-1982). Edició de Xavier García. Lleida: Pagès, 2015, p. 22. ↵
2. 2. Ho explica Víctor Martínez-Gil a «Espriu, Pere Quart i Gabriel Ferrater: tres poetes per al realisme històric», *Catalonia*, 9, 2011, p. 1-9. ↵
3. 3. Joan Oliver, «Literatura de guerra», *Meridià*, 11-III-1938. ↵
4. 4. Joan Oliver, Joaquim Molas, *Diàleg epistolar il·lustrat* (1959-1982), p. 50-51. ↵
5. 5. Joan Oliver, «Ideals», *Meridià*, 14-I-1938, dins d'*Obra en prosa*. Barcelona: Proa, 1999, p. 463. ↵
6. 6. *Diari de Sabadell*, 25-IX-1932. ↵

[Pep Sanz Datzira](#)

